

РОЗБУДОВА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: СОЦІАЛЬНІ, ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ФІНАНСОВІ ВИКЛИКИ

Богдановський Д. І.

*аспірант за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська
справа та страхування»*

Державного податкового університету

Богдановський І. В.

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії та політології
Державного податкового університету*

Льовкіна О. Г.

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри психології та соціології
Державного податкового університету,
м. Ірпінь, Україна*

Особливої уваги нині потребує вивчення соціокультурних, політичних, економічних детермінант, що спричиняють негативні прояви глобальних трансформацій [2, С.2]. Однією з основних ознак громадянського суспільства є збереження культури і традицій. Тому одним з викликів у розбудові громадянського суспільства є вплив глобалізаційних процесів на національну самобутність тієї чи іншої країни.

У процесі глобальних трансформацій нівелюються розбіжності між країнами, народами, етнічними групами, що призводить до зниження розмаїття світового співтовариства як системи, знижує життєздатність суспільства. Цивілізаційний тиск, культурні деформації обертаються втратою традиційних цінностей, національної ідентичності та солідарності, руйнацією культурного середовища. Адаптивна культура – важлива культурна, історична, антропологічна конструкція. Тому нехтування її уніфікація культурної мозаїчності антропосфери приховує загрозу для життя усього людства. Спільність природно-кліматичних умов проживання, перебіг головних подій історичного шляху, характер виробничої діяльності, взаємодія формують особливості психології (“національний характер”), етнічну мораль, сукупність традиційних цінностей, норм, правил, вимог, покликаних регулювати вчинки, діяльність як окремих індивідів, так і суспільства у цілому. Засвоєння цих норм сприяє формуванню адекватних уявлень про світ, органічне життя. «У сучасній Україні нагальною стає необхідність подолання негативних проявів глобалізації, що загрожують втратою національної ідентичності та посиленням процесів суспільного відчуження» [3, с. 2]. Під час

глобалізації етнокультурне знеособлення набуває небувалого розмаху, цей процес призвів до зниження культурного розмаїття людства.

Молодь завжди була авангардом будь-яких суспільних інновацій. Основні цінності для сучасної молодої людини мають відповідати аксіологічному мейнстриму сучасного світу, адже, якщо її цінності суттєво будуть відрізнятися від цінностей соціальних груп, до яких вона входить, це буде сприяти її маргіналізації або соціальному від'єднанню, атомізації, відчуженню.

Якщо говорити про пересічного молодого українця, то він (вона) прагне поєднання цінностей традиційно українських (цінність сім'ї, родини, працелюбство, релігійність, свободолюбство, гідність людини) з цінностями кар'єри, професійного зростання.

Якщо проаналізувати ціннісне поле України, то, з одного боку, глобалізується, поширюється група цінностей, які пов'язані із підвищенням економічного статусу людини, соціальної групи. Серед цих цінностей – кар'єризм, успіх, перемога. Філософія успіху, прагматизму, діяльності стають на повсякденному рівні частиною свідомості наших громадян, особливо підростаючого покоління. Відбувається витіснення групи гуманістичних цінностей, мистецьких (якщо вони не приносять прибутку), освітніх, що виходять за межі операційно-професійної підготовки, з якою пов'язується майбутнє кар'єрне просування, заробіток, можливість матеріального забезпечення.

З іншого – на сьогодні для молодих людей пріоритетом є також ряд цінностей, які при виборі професійної зайнятості можуть стати визначальними: цінність самореалізації, можливість поєднання професійної діяльності з улюбленими справами, хобі, особистим життям. Причому співвідношення професійної реалізації та особистих справ в уявленні молодих людей має бути не за принципом: «справі – життя, дозвілля – лише час». Сфери дружнього спілкування, дозвілля, хоббі надзвичайно важливі для сучасної молодої людини. Вони не хочуть знати життя лише у професії – вони хочуть більш збалансованого, гармонійного, різнобічного життя.

Крім того, культурне й інформаційне розмаїття, що є доступним для молоді внаслідок глобалізації та діджиталізації, робить надзвичайно гнучкою та специфічною систему цінностей кожного представника молодого покоління. Релятивізація цінностей сьогодні зашкалює. Кожен сам обирає собі свій набір цінностей, що найбільш підходить до власних світоглядних особливостей. Індивідуалізм молодих (на протигагу колективізму радянського покоління), демократичні принципи функціонування суспільства, свобода совісті, свобода віросповідання, інші здобутки незалежної України надають їм можливість вибору [5, с. 83-85].

Є ще одна аксіологічна особливість українського соціуму у 21 столітті, яка пов'язана насамперед з обранням європейського вектору розвитку України. Мається на увазі система базових соціальних цінностей, серед яких права людини, демократія, плюралізм, правова

держава, верховенство закону, власність, соціальна захищеність тощо, яка успішно засвоюється молодим поколінням. Бурхлива негативна реакція українців на спробу переорієнтувати розвиток країни на неєвропейський шлях призвела до майданів, до готовності захищати право на європейське майбутнє України зі зброєю в руках.

Якщо говорити про економічну сферу, як невід’ємну складову суспільства, тут є також інновації, які можуть стати своєрідним викликом для розбудови громадянського суспільства – впровадження цифрової валюти центральних банків CBDC (Central Bank Digital Currency). Вже 105 країн, на частку яких припадає понад 95% світового ВВП, вивчають можливості та перебувають на різних етапах створення цього фінансового інструменту. Таку валюту також називають «третьою формою грошей», оскільки вона випускається центральними банками та доповнює звичні нам готівкові та безготівкові кошти. Популярність ідеї державних ЦВ (CBDC) зростає. Проекти знаходяться на різних стадіях – від обговорення з експертною спільнотою до пілотного режиму та запуску. Сьогодні світовій економіці потрібний інструмент, за допомогою якого користувачі зможуть здійснювати платежі швидко, недорого та без посередників.

Враховуючи високий рівень доступу до мобільних телефонів та Інтернету, Фінтех має великий потенціал для покращення доступу до платежів та інших фінансових послуг та використання їх у світі. Національні цифрові валюти дозволять проводити платежі та розрахунки набагато швидше, а головне – без комісій. У цій схемі виключаються посередники, які заробляють на комісійних зборах. Для багатьох розвинених країн CBDC можуть стати альтернативним платіжним засобом, але особливо актуальними цифрові валюти центробанків будуть для країн та країн третього світу, де велика частка населення досі не має банківського рахунку.

Відрізняються CBDC від криптовалют тим, що вони мають бути чимось забезпечені – фіатною валютою чи золотом, що зробить їх не такими волатильними, як популярні криптовалюти. Серед основних причин доцільності випуску цифрових валют – зниження витрат, підвищення ефективності реалізації грошово-кредитної політики, протидія конкуренції з боку криптовалют, забезпечення конкурентоспроможності платіжного ринку, а також можливість запропонувати населенню безризиковий платіжний інструмент. Багато країн світу перейшли від вивчення можливості впровадження національних цифрових валют до тестування рішень.

Регулятори прогнозують, що використання CBDC дозволить зменшити розрахунки готівкою, зробить транзакції більш зручними, швидкими і дешевими, а також дозволить охопити фінансовими послугами населення, яке досі не має банківських рахунків.

Щодо правового регулювання в Україні та світі, то слід зазначити, що в Україні, США та країнах Євросоюзу цифрові валюти жодним чином

законодавчо не врегульовані. Законодавці та центробанки поки що досить обережні у легалізації цифрових валют головним чином через непередбачуваність наслідків та потенційно величезні витрати, необхідні для створення відповідної інфраструктури. Якщо ж цифрові валюти відвойовуватимуть собі місце під сонцем, то законодавці постануть перед необхідністю врегулювання низки критично важливих питань: ідентифікації користувача цифрової валюти, встановлення лімітів на розрахунки, здійснення фінансового моніторингу, дотримання банківської таємниці; визначення ролі комерційних банків, платіжних систем та інших провайдерів фінансових послуг в екосистемі цифрової валюти та ін.

Цифрова валюта є зручним інструментом монетарної політики. Емісію цифрової валюти можна здійснити в кілька кліків, що набагато швидше за вплив на грошову масу за допомогою облікової ставки або, скажімо, придбання державних боргових зобов'язань. За такого сценарію центробанки посилюють свою роль монетарної політиці, відбираючи вплив у комерційних банків. Південна Корея, Японія, Великобританія, Канада та інші країни також розглядають можливість запуску цифрових валют своїх центральних банків. Хоча США поки немає планів щодо створення CBDC, Федеральна резервна система заявила, що вивчає можливості оцифрування долара в майбутньому [6].

З одного боку, перевагою цифрової валюти є легкість її обліку або, іншими словами, повна відсутність анонімності, що може полегшити боротьбу з корупцією та відмиванням коштів, одержаних незаконним шляхом. Зрештою, цифрові валюти можна певним чином «програмувати». Наприклад, центробанк може випустити цифрову валюту з певним терміном придатності, що стимулюватиме споживача витратити її якнайшвидше, і таким чином стимулюватиме економіку. Або цифрову валюту можна запрограмувати так, щоб вона була витрачена тільки на придбання тих чи інших товарів або послуг. У цьому випадку цифрову валюту можна використовувати, скажімо, для виплати цільової соціальної допомоги та бути впевненим, що кошти не будуть витрачені іншим чином. У новому світі цифрових валют роль комерційних банків, платіжних систем, інших посередників буде набагато меншою.

З іншого боку, на даному етапі розвитку запровадження цифрових валют центральних банків в світі має численні проблеми, зокрема йдеться про головний недолік цифрової валюти – відсутність анонімності. У країнах з нестійкою демократією це може мати наслідком державне стеження за опозиціонерами, активістами та іншими неугодними, а також використання отриманої фінансової інформації для їхнього переслідування.

Можливість програмування цифрової валюти таким чином, щоб вона була витрачена на придбання певних товарів/послуг у конкретних продавців/постачальників, у корумпованих країнах може призвести до фаворитизму бізнесів, наближених до влади. З погляду ж центробанків ризики поширення цифрових валют полягають у делегуванні центр-

банкам невластивих їм соціальної функції роботи з громадянами, потенційному зниженні ліквідності комерційних банків через відтік їх коштів на користь цифрової валюти.

Таким чином, розбудова громадянського суспільства як в світі, так і в Україні, має певні препони. Але є і безліч ознак готовності українського народу влитись до великої і гідної сім'ї європейських країн, ефективно будувати громадянське суспільство. За великим рахунком, ми вже пройшли чималий шлях в цьому напрямі та підготувались ґрунтовно в організаційному, політичному, аксіологічному та інших аспектах. Виклики на цьому шляху, звичайно, будуть супроводжувати нас постійно. Ми їх будемо досліджувати, адекватно реагувати та перемагати.

Література:

1. Более 100 стран изучают возможность создания цифровой валюты. URL: <https://kapital.kz/tehnology/107148/boleye-100-stran-izuchayut-vozmozhnost-sozdaniya-tsifrovoy-valyuty.html>

2. Льовкіна О. Г. Відчуження людини у соціокультурному просторі: минуле і сучасність: монографія. К. : Парапан, 2006. 168 с.

3. Льовкіна О. Г. Проблема відчуження в соціальній філософії Франкфуртської школи (спроба осмислення в контексті глобалістики): автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / АПН України ; Інститут вищої освіти. К., 2003. 18 с.

4. Льовкіна О.Г. Проблема відчуження у світлі сучасних глобалізаційних трансформацій: соціокультурний та політико-економічний аспекти. *Практична філософія*. № 6. 2006. С. 37–41.

5. Особистісно-професійне становлення сучасної молоді: соціально-психологічні та соціологічні аспекти : монографія / Льовкіна О. Г., Романюк Л. В., Петухова І. О., Богдановський І. В. Калениченко Р. А. та ін.; за заг. ред. О. Льовкіної. Ірпінь : Університет ДФС України, 2022. 318 с.

6. CBDC: Какие страны используют, запускают или тестируют свои собственные цифровые валюты. URL: <https://www.banker.kz/news/cbdc-kakie-strany-ispolzuyut-zapuskayut-ili-testir>.